

УДК: 37.01, 03, 06

ФОРМУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ У СПІВПРАЦІ НЕДІЛЬНОЇ ШКОЛИ, ЦЕРКВИ І СІМ'Ї

В. Ю. Марко

У статті розкривається важливість формування християнських цінностей, розглядається молодший шкільний вік як найбільш сприятливий для християнського виховання, висвітлюється вагома роль церкви, недільної школи, парохії та батьків у плеканні християнських цінностей, а також пропонуються практичні шляхи співпраці батьків та недільної школи для формування християнських цінностей дитини.

Ключові слова: цінності, християнські цінності, християнське виховання, духовне виховання, недільні школи, християнські школи, молодший шкільний вік, співпраця з батьками.

У структурі цінностей людини, які сприяють досягненню найвищого її щабля – святості, важливе місце посідають християнські цінності. Християнська релігія явила людям найвищу шкалу цінностей: цінність людського життя, рівність усіх людей, високу моральність, цінність внутрішньої свободи та вільного вибору [6, 225]. Цінності християнства стали джерелом і основою для синтезу в Європі моральних ідей античності – істини, добра, краси. Християнські культурні цінності стали основою розвитку всієї культури, особливо музики, живопису, літератури. Вони інтегрувалися із моральними цінностями певного народу, його звичаями і традиціями. Вже у модерну добу їх стали розглядати як універсальні моральні цінності християнської цивілізації, тобто набули абсолютного загальнолюдського характеру. Пріоритетну роль християнським цінностям відводить І. Огієнко. На його думку, християнські цінності об'єднують людей, вони будують життєво важливі орієнтири, посідають важливе місце у культурі, національних традиціях та

акумулюються в релігії, яка сприяє збереженню загальної моральності людства[5]. Отже, інтегративний характер цінностей, що увійшли до людської культури як християнські моральні цінності, надає їм особливої ролі у процесі виховання дітей, спонукає до вироблення шляхів, засобів і методів їх формування.

Основними осередками плекання та прищеплення християнських цінностей є сім'я, школа та церква. Саме у них формується християнський світогляд дитини, розвивається її духовність.

Багато українських мислителів відводять велику роль у формуванні християнських цінностей, їх збереження в українській культурі Церкві як скарбниці загальнолюдських цінностей. І. Огієнко наголошує на тому, що церква зберігає не тільки духовні, національні, родинні цінності, а також захищає національні інтереси, дбаючи про соборність, демократичність, духовність і незалежність своєї Батьківщини.

В педагогіці сім'ю вважають початковою ланкою соціалізації. Цінності починають формуватися у сім'ї і продовжують у школі. На початковому етапі інтеграції дитини у шкільне середовище формується у дітей нове ставлення до світу. Вони починають виявляти духовну зацікавленість до пізнання природного й людського середовища[1, 114]. Молодший шкільний вік закладає основу формування ціннісних уявлень. На думку багатьох авторитетних дослідників (зокрема, М. Боришевського, Р. Павелкова та інших), цей вік є сенситивним періодом для становлення духовно-моральної свідомості та самосвідомості індивіда. Із цією думкою погоджується В. В. Зеньковський, який зазначає, що молодший шкільний вік є класичним часом оформлення моральних ідей і правил. Дитина слухняно та з інтересом і захопленням приймає в душі різні правила і закони, пристосовується до них. Релігійна свідомість зростає і стає важливим джерелом морального життя. Надзвичайно просто і природно діти цього віку переходять до релігійної активності: відвідування храму, здійснювання обрядів, прислуговування, дотримання церковних вимог стають природними і приємними[1, 115-116]. Релігійні прояви та зацікавлення дитини залежать від авторитету людей, які відіграють важливу роль у її житті на даному етапі. З цього віку також починають навчання релігії й катехизації у

недільних школах. У зв'язку з цим зростає коло осіб і навчальних осередків, що мають виховне значення для дитини. Сюди входять вже не лише батьки, учителі, але й Церква та недільна школа.

Беручи до уваги велике значення християнських цінностей для людини, необхідність плекання їх у різних виховних середовищах, в яких перебуває дитина, а також сприятливий молодший шкільний вік для їх збереження і розвитку, у статті ми спробуємо розкрити шляхи формування цих цінностей у співпраці недільної школи, церкви та сім'ї.

Сьогодні церква покликана відчитувати знаки часу, вона інтерпретує та оберігає християнські вартості, закорінені у самій природі людської істоти. Церква стала тим осередком діалогу взаємозбагачення різних християнських культур, цінностей, духовного розвитку українця. Саме вона формує християнську мораль. Роль, яку відіграє релігія в суспільстві, впливає з її об'єктивної сутності як зв'язку людини з Богом. З цієї точки зору релігія більш соціальна, ніж будь-які інші соціально-економічні відносини між людьми, тобто вона є первинною, глибинною підставою людського суспільства. Релігія постає як основа соціалізації, тому що саме вона створює такі первинні засади соціалізації, як солідарність, свобода, служіння. Саме вона формує такі святі цінності, як любов до Бога і любов до ближнього на основі 10 заповідей Божих [8, 428]. Ці християнські цінності втілені в основних засобах навчання у недільній школі – Святому Письмі та Катехизмі, за допомогою яких відбувається становлення основоположних християнських цінностей. До них ми відносимо загальні чесноти (розсудливість, поміркованість, справедливість, чесність, правдивість, щирість та ін.) та теологічні чесноти (віра, надія, любов).

Десять християнських заповідей також відносяться до сталих моральних взірців, яких дотримується християнин. Вони вміщують синтез загальнолюдських моральних цінностей і християнських. Тільки 3 перші заповіді мають релігійний зміст, інші утверджують загальнолюдські моральні цінності, правила і норми.

Отож, Христова Церква несе суспільству все, що потрібно для його добра, вносить найвищі цінності у міжлюдські взаємини. Наближаючись через Церкву до Бога, особи зближуються між собою. Тому Церква і суспільство зустрічаються і в цій зустрічі можна

побачити насамперед покликання Церкви бути генератором людських цінностей, перетворюючи суспільство у нове творіння.

Великими навчальними осередками, які втілюють потребу інкультурації, стають недільні школи при церквах. А їх учні – живими носіями християнських цінностей, які пускають своє коріння не тільки на теренах України, але і поза її межами, виконуючи Христове послання: «Ідіть, отже, і зробіть учнями всі народи» [7, Мт. 28, 19-20].

Недільна школа характеризується як спільнота дітей, батьків, хресних батьків, учителів, Церкви. Присутність батьків у школі творить родинну атмосферу, яка сприяє кращому засвоєнню християнських цінностей як дітьми, так і батьками. Вплив сімейного виховання має свій відбиток у шкільній «родині». У шкільне середовище діти приходять із цінностями, які вони отримали у сім'ї. Тому сім'я є першою школою катехизації, а батьки – першими катехитами. Процес формування християнських цінностей у сім'ї є часто непомітним для батьків, однак оточуючи її християнським духом, любов'ю, власною християнською поставою та щоденними християнськими практиками, вони беруть участь у співдії із Творцем у формуванні справжнього християнина.

Великий обов'язок духовного виховання дітей Церква покладає також на хресних батьків, які є невід'ємною частиною повноцінної християнської спільноти і спільноти школи. «Приймаючи на свої руки новоохрещеного у хрещенні, хресні батьки беруть на себе відповідальність за виховання дитини у вірі і практикуванні християнського життя [4, § 618]. Тому присутність батьків і хресних батьків у шкільній спільноті, їхня участь та внесок у християнське виховання своїх дітей є вкрай необхідним. Участь у заходах, особисті зустрічі мають за ціль якнайактивніше ввести батьків, хресних батьків у життя шкільної спільноти для усвідомлення ними освітнього завдання. Участь батьків разом з дітьми у спільних шкільних богослужіннях, молитві виховує в дітей любов до християнських традицій, формує здатність визнавати віру, духовно єднає шкільну спільноту. Таке велике завдання християнського виховання своєї дитини «зобов'язує батьків постійно дбати про власний духовний рівень: поглиблення молитовного життя, пізнання правд християнської віри, вивчення Святого Письма і духовної спадщини Христової Церкви та впровадження її у повсякденному житті» [3, 66]. Тому присутність

батьків у школі має зворотній характер: батьки духовно збагачують шкільну атмосферу, а отже, і духовність своїх дітей, і водночас поглиблюють свою духовність. Це сприяє побудові справжньої християнської сім'ї. Частий і справжній діалог із батьками запропонує багатьом сім'ям підтримку, якої вони потребують, для того щоб правильно виховувати своїх дітей. Регулярні відносини з батьками допомагають їм глибше увійти в проблеми їх дітей, підкреслюючи їх першорядну роль і відповідальність за майбутнє дітей. Без такого зв'язку християнська педагогіка не має однієї з її фундаментальних складових.

Оскільки недільні школи є церковними, отже, вони належать до певних парохій, які також мають великий вплив на християнське виховання своїх дітей. Таке християнське середовище стає живим і постійним місцем зростання духовності, плекання духовних цінностей. Парохія робить значний внесок у християнське виховання сім'ї, проводячи спільні прощі, реколекції для сімей, відпочинки, організовуючи семінари, бесіди, зустрічі. Головним координатором цих діяльностей під опікою пароха є недільна школа, яка відповідає не тільки за духовне виховання в стінах школи, але і за формування духовності поза її межами.

Активну участь у цьому беруть батьки. Співпраця українських недільних шкіл УГКЦ з батьками проходить на основі документів церкви про католицьку освіту. Однак вони подають лише теоретичну базу, відкривають сутність шкільної атмосфери та участь батьків у них. На жаль, не розробленим залишається практичний аспект співпраці з батьками. Кожна школа виробляє свою форму взаємодії сімейного середовища зі шкільним, не маючи на те конкретної джерельної бази.

Певний досвід у справі співпраці з батьками можна почерпнути із діяльності християнських шкіл закордоном. Християнські школи Європи належать до спільнот, які будують християнське суспільство 21 століття. Населення Європи перебуває у постійному русі, і батьки учнів християнських шкіл свідомі ролі, яку вони беруть на себе. Вони переконані в бажанні побудови для власних дітей безпечного і мирного світу. З цієї причини був утворений Європейський відділ міжнародної групи асоціації батьків католицької освіти (OE-GIAPES-European section of the International Group of Parents')

Associations in Catholic Education), який об'єднав батьків учнів всіх християнських шкіл Європи.

Відповідно до вимог цієї асоціації батьки учнів християнських шкіл Європи поділяють ту ж віру і несуть основну відповідальність за своїх дітей. В межах цих шкіл можна вільно вибирати освітні проекти на основі Святого Письма. Вони вірять, що вчення Христа підтримує єдність попри релігійні, культурні і національні відмінності. Складова духовного виховання надасть можливість принести мир у світ.

Асоціація батьків учнів християнських шкіл (CEPES–**Christian European Parents Européens Chrétiens**) покликана виконувати різні завдання:

- сприяти обміну досвідом та ідеями серед членів;
- представляти перед європейськими інстанціями та інституціями і нашим партнером – Європейським комітетом католицької освіти (CEEC-European Committee for Catholic Education) безліч християнських освітніх систем;
- поширювати серед своїх членів інформацію і пропозиції, які надходять від цих інстанцій та інституцій і від партнера CEEC;
- забезпечувати підготовку своїх членів в освітніх питаннях у межах своєї компетенції;
- поширювати і захищати свободу вибору шкіл у Європі як поширення свободи совісті;
- підтримувати батьків учнів у створенні асоціації та становленні партнерства з представниками християнської освіти;
- працювати в побудові моделі відносин між християнськими школами і владою, враховуючи різноманітність членів [9].

Ситуація в Україні на даний час є дещо відмінною. Церква в Україні лише в процесі опрацювання цієї сторони християнського шкільного виховання. Однак глибоко усвідомлюючи важливість цього завдання, українські християнські школи плекають дух родинного духовного виховання і активно залучають батьків до шкільного середовища.

Так, наприклад, приватна загальноосвітня школа І ступеня «Католицька школа Святого Василя Великого» (м. Івано-Франківськ) проводить семінари з батьками. Метою таких семінарів є аналіз і перегляд батьками власних стереотипів у взаєминах з дітьми; обмін педагогічним і життєвим досвідом і необхідною інформацією, що

стосується виховання дітей; зближення між дітьми і батьками, прийняття конструктивної моделі сімейного партнерства. У школі проводиться батьківський лекторій, який висвітлює різноманітні теми для батьків, наприклад: Сім'я, родина і родинне виховання; Запобігання помилкам у родинному вихованні; Взаємодія школи і сім'ї у родинному вихованні дітей; Роль сім'ї в утвердженні принципів загальнолюдської моралі; Врахування вікових та індивідуальних особливостей дитини у вихованні дітей на родинних традиціях українського народу та інші. Усі ці зустрічі сприяють поглибленню християнського світогляду та духовності сім'ї допомагають батькам у правильному християнському вихованні своїх дітей.

Християнська загальноосвітня школа Святої Софії I ступеня (м. Львів) характеризує себе як спільноту, яка бере за основу своєї життєдіяльності християнські цінності; зважаючи на виклики сьогодення, прагне розділити з батьками відповідальність за творення морально-духовного середовища, де пануватимуть прийняття, схвалення, любов і добро, середовища, яке зможе допровадити дитину до єднання з Богом. Збагачення шкільної спільноти батьками у школі Св. Софії активно реалізується через залучення їх у різного роду діяльностей. З батьками проводяться соціально-психологічні тренінги, рольові ігри, їх залучають у проведення родинних і загальношкільних свят, де вони не тільки виступають в ролі глядачів, але і є учасниками дійства, конкурсів, ігор.

У парохіяльних недільних школах особливо тісною є співпраця з батьками початкових класів. У другому та третьому класах діти готуються до першої сповіді, тому участь батьків, їхня допомога є найбільш необхідною. Разом з дітьми батьки також підготовляються до цієї події, щоб у цілісності і гармонії змогли якнайкраще і найлегше сформувані духовний світогляд дитини і цілої сім'ї. Підтримка та приклад батьків заохочують дитину до духовного зростання.

До зобов'язань батьків згідно Програми підготовки до Першої Святої Сповіді і Урочистого Святого Причастя УГКЦ входять: активна співпраця з вчителем-катехитом у процесі підготування дітей та практикування спільного молитовно-літургійного життя родини [2, 19].

У недільних школах для батьків, чиї діти готуються до першої сповіді, проходять обов'язкові тематичні зустрічі: «Моя родина каже

Ісусові «Так»», «Прощення – вияв взаємної любові», «Наша участь у Христовому Воскресінні».

Катехизація дорослих в недільних школах проходить паралельно із катехизацією дітей. Однак у цій ділянці є відсутній один важливий елемент, а саме: як показує практика на даний час не існує систематичності у катехизації дорослих, що є вагомим і необхідним чинником постійного духовного зростання людини. Щоб компенсувати цю прогалину на парохіях засновуються спільноти для дорослих, які проводять регулярні молитовні та тематичні зустрічі, беруть активну участь у парохіяльному житті. Наприклад, у катехитичній школі імені Митрополита Андрія Шептицького у Львові створений парохіяльний рух батьків «Життя у Христі Ісусі», при катехитичній школі імені Митрополита Андрія Шептицького м. Самбора діє спільнота подружніх пар «Кана Галилейська». Усі вони спрямовані на творення справжньої християнської родини.

Беручи до уваги досвід недільних шкіл та християнських шкіл в Україні, пропонуємо певні шляхи співпраці батьків із недільною школою їх дітей, які сприятимуть формуванню християнських цінностей:

- активна участь батьків у житті парохіяльної спільноти, школи, що сприяє вихованню почуття приналежності до храму, формує духовний світогляд та прищеплює духовні цінності;
- тематичні зустрічі, бесіди батьків із духовними особами збагачують їх духовно, допомагають віднайти правильні рішення проблем, відповіді на запитання, стати духовно зрілою особистістю;
- спільні молитви та богослужіння залучають батьків та цілі сім'ї до молитовного життя, розвивають відчуття себе важливою частинкою християнської спільноти;
- поїздки, прощі до відпустових місць зближують членів сім'ї, надають змогу очиститись та поглибити свою духовність;
- реколекції для сімей, табори сприяють взаємозближенню та взаємопорозумінню між членами сім'ї, вчать творити домашню церкву та плекати духовні цінності у ній, правильно реалізовувати своє батьківське та материнське покликання.

Уніфікація вимог до дитини з боку різних виховних інституцій: сім'ї, церкви, школи сприятиме цілісному гармонійному розвитку особистості, полегшить шлях до її християнської духовної

зрілості. Отже, християнське духовне виховання дитини у недільній школі неможливе без тісної співпраці всіх зусиль: дітей, батьків, школи, церкви, парохії.

Література

1. Зеньковський В.В. Проблемы воспитания в свете христианской антропологии. Москва – 1993. – 224с.
2. Катехитичне служіння в УГКЦ: постанови синодів, розпорядження, положення, програма. – Львів, 2003. – 24 с.
3. Катехитичний правильник української греко-католицької церкви. – Львів: Свічадо, 1999. – 78 с.
4. Кодекс Канонів Східних Церков. – Рим, 1993. – 845 с.
5. Кучинська І. О. Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчій спадщині Івана Огієнка [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ірина Олексіївна Кучинська ; Інститут педагогіки АПН України. – К., 2000. – 20 с.
6. Репета Н. М. Духовне і соціально-психологічне в особистості / Н. М. Репета, Г. М. Закалик // Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції «Наука і духовність у системі сучасного управління», 19 квітня 2012 р. [Текст]. – Львів: «СПОЛОМ», 2012. – 308 с.
7. Святе Письмо
8. Совінська Н. Соціальність релігії в суспільному житті канадських українців // Матеріали всеукраїнської наукової конференції Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя (м. Тернопіль, 13-14 травня 2009 р.), Тернопіль ТДТУ, 2009 – 468 с.
9. Christian European Parents [Інтернет-ресурс]. – Режимдоступу : <http://www.cepec.be/userfiles/files/brochure.pdf>; <http://www.cepec.be/en/about-us/>

В статье раскрывается важность формирования христианских ценностей, рассматривается младший школьный возраст как наиболее благоприятный для христианского воспитания, раскрывается весомая роль церкви, воскресной школы, приходы и родителей в воспитании христианских ценностей, а также предлагаются практические пути сотрудничества родителей и воскресной школы для формирования христианских ценностей ребенка.

Ключевые слова: *ценности, христианские ценности, христианское воспитание, духовное воспитание, воскресные школы, христианские школы, младший школьный возраст, сотрудничество с родителями.*

The article reveals the importance of the formation of Christian values, considers primary school age as the most favorable for Christian education, highlights

the weighty role of the church, Sunday school, parish and parents in fostering Christian values, but also offers practical ways of cooperation between parents and Sunday school for the formation of child's Christian values.

Keywords: *Values, Christian values, Christian education, spiritual education, Sunday schools, Christian schools, primary school age, cooperation with parents.*

Марко В. Ю. - викладач кафедри методики викладання іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (м. Дрогобич, Україна)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. В. Борисов

УДК 37.037

ПОШУКИ ОПТИМАЛЬНОГО ЕНЕРГОАКУМУЛЮЮЧОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО УСТРОЮ В НАУКОВО-ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ СЕРГІЯ ПОДОЛИНСЬКОГО

Ю.Д. Марцинішин

В статті розглядається оригінальне бачення сталого розвитку суспільства через призму суспільно-політичного устрою українським вченим, мислителем та громадським діячем – Сергієм Андрійовичем Подолинським.

Ключові слова: *праця, розподіл енергії, ентропія, енергетичний бюджет людства, суспільно-політичний устрій, сталий розвиток.*

В умовах наростаючої глобальної системної кризи (політичної, фінансової, фізико-економічної та наукової) перед світовою спільнотою постає нагальна потреба вирішити основні теоретико-методологічні проблеми концепції сталого розвитку, практичне втілення яких матиме результатом вихід із ситуації, що склалася.

Особливістю світоглядної та наукової спадщини Сергія Андрійовича Подолинського є те, що роботи українського мислителя містять ряд принципово нових інтерпретацій найважливіших аспектів суспільно-економічних та енергетичних процесів людства, які